ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

11

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

11

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى —

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 11:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12030—7

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177985 号

策　　划	阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计	买买提·诺贝提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	(0991)2827472
邮　　编	830001
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷	乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	5
版　　次	2008 年 11 月第 1 版
印　　次	2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000
定　　价	12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 11

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۇچى : مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 5
نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12030—7
باھاسى : 12.00 يۈەن

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بىسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ ـ ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۇمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەققەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۇكلۇك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ باللارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. باللار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كەتمەي داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دۆلقۇنىنىڭ تۇرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ - ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

مۇندەرىجە

بەھرام ۋە ھەپتە مەنزەر 1

سىرلىق چىراغ 71

ئەزەمخان ۋە ئايتولۇن 102

ئىگەمبەردى 124

ئۆلمەي تۇرۇپ جەننەتنى كۆرۈش 129

كەمەك ھەييار بىلەن مۇختەر ھەييار 138

بەھرام ۋە ھەپتە مەنزەر

بىر زامانلاردا بەھرام ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەن بو-لۇپ، ئۇ يۇقىرالارغا شۇنداق كۆڭۈل بۆلىدىكەنكى، ئۇنىڭدىن ھەممە كىشى خۇشال ئىكەن.

بەھرام ئەقلىنى ئىشقا سېلىپ، ئاقىل دانىشمەنلەرنى تەر-بىيىلەپ، ئەلنىڭ ئىشلىرىنى شۇلارغا تاپشۇرۇپتۇ، خەزىنە ئى-شىكلىرىنى ئېچىپ، غېرىب - مۇساپىرلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئاپتۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ پادىشاھلىقى بارغانسېرى قۇدرەت تېپىپتۇ، مەملىكەت ئاۋات، يۇقىرا باياشات بوپتۇ. بەھرامنىڭ بۇ-يۈك نامى پۈتۈن ئالەمگە پۇر كېتىپتۇ.

ئەلقىسسە: بەھرامنىڭ مەلىكە دىلئارام دېگەن بىر ئايالى بار ئىكەن. مەلىكە دىلئارام شەمشەرۋازلىق، كاماندازلىق ۋە نەغمە - ناۋازلىقتا تەڭداشسىز ئىكەن، ئەر - خوتۇن ئىككىيلەن بىللە شىكار قىلىدىكەن، ئۇلارغا دۇچ كەلگەن ھەرقانداق نەرسە قېچىپ قۇتۇلالمايدىكەن، ئۇلار ئۇنى يا ئوق، يا كامان بىلەن چوقۇم قولغا كەلتۈرىدىكەن.

بىر كۈنى ئۇلار شىكارغا چىقىپ دەشت - باياۋاندا يۈرگى-نىدە، ئالدىغا ئىككى كېيىك ئۇچراپتۇ. كېيىكلەرنىڭ بىرى ئەركەك، يەنە بىرى چىشى ئىكەن.

— ھەزرەتلىرىگە ئىلتىماسىم، — دەپتۇ دىلئارام ئېرىگە

قاراپ، — ئاۋۇ كېيىكلەرگە ئوق ئاتسىلا، شەرت شۇكى، مەن دېگەن نەتىجە يۈز بەرسۇن.

— مەسىلەن، قانداق نەتىجە؟ — دەپ سوراپتۇ بەھرام.

— ئاتقان ئوقلىرى تەگكەندىن كېيىن، — دەپتۇ دىلئارام چۈشەندۈرۈپ، — ئەركەك كېيىك چىشى، چىشى كېيىك ئەركەك بولۇپ قالسۇن.

— بولىدۇ! — دەپتۇ بەھرام ئىشەنچلىك ھالدا.

بەھرام بىرىنچى ئوقنى ئەركەك كېيىككە ئاتقانىكەن، ئوق كېيىكنىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنى ئۇچۇرۇپ چىقىپ كېتىپتۇ - دە، چىشى كېيىكتەك بولۇپ قاپتۇ. ئاندىن ئىككىنچى، ئۈچىنچى ئوقنى ئاتقانىكەن، بۇ ئىككى ئوق چىشى كېيىننىڭ بېشىغا خۇددى مۈڭگۈزدەكلا قادىلىپ قاپتۇ - دە، چىشى كېيىك ئەركەك كېيىكتەك كۆرۈنۈپتۇ. بۇ ھالدىن مەغرۇرلانغان بەھرام كۈلۈمسىرەپ، سوئال نەزىرى بىلەن مەلىكىگە قاراپ سوراپتۇ:

— قانداق؟

— دۇنيادا بۇنداق مەرگەنلەر تولا، — دەپتۇ دىلئارام يېڭىلىشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، — بەلكىم سىلىدىنمۇ ئۈستۈن ماھارەت ئىگىلىرى بولۇشى مۇمكىن. ھەزرەتلىرىنىڭ مەغرۇرلىنىشى بىھاجەت.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

بەھرامنىڭ يۈرىكىدە غەزەپ ئوتى يالقۇنلاپتۇ، غەزەپتىن چىرايى تاتىرىپ، پۈتۈن ئەزايى ـ بەدىنى بەزگەكتەك تىترەپ كېتىپتۇ.

ــــ ئۇنداق بولسا، مەندىن ئوبدىنىنى تېپىۋال ! ــــ دەپتۇ ئۇ غەزەپ بىلەن ۋە مەلىكىنى ئاتتىن ئۈزۈپ ئېلىپ يەرگە ئۇرۇپتۇ، ئاتنى چاپتۇرغان پېتى ئارقىسىغىمۇ قارىماي باياۋاندىن چىقىپ كېتىپتۇ.

ئەلقىسسە: دىلئارام ھوشىدىن كېتىپتۇ. ئۇ بىر ھازادىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، ئويلىماي قىلغان سۆزىگە پۇشايمان قىپتۇ، لېكىن: «كېيىنكى پۇشايمان ــــ ئۆزىگە دۈشمەن» دېگەندەك، پۇشايمان پايدا بەرمەپتۇ. دىلئارام ھەسرەت ـ نادامەتتە ئورنىدىن تۇرۇپ ھەر تەرەپكە قاراپتۇ، ئۇنىڭغا ئۆز سايىسىدىن بۆلەك ھەمراھ يوق ئىكەن. ئاخىر ئۇ يىراقتا كۆرۈنگەن تاغ تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ماڭا ـ ماڭا پۇتلىرى قاپىرىپ ئىششىپ كېتىپتۇ، ئەمما ئۇ چىشىنى چىشلەپ، ئازابنى ئىچىگە يۇتۇپ مېڭىۋېرىپتۇ.

دىلئارام يۈرۈپتۇ، يۈرۈپتۇ، كۆپ مۇشەققەتلەرنى چېكىپتۇ. ئاقىۋەت يىراقتىن بىر يېشىللىقنى كۆرۈپتۇ. ئۇ گويا شىپا تاپقان بىتابتەك جانلىنىپ، قەدىمىنى تېزلىتىپ، شۇ باغقا قاراپ مېڭىپتۇ. كۆرۈنگەن يېشىللىق بىر دېھقاننىڭ ئېكىنزارلىقى ئىكەن. بۇ دېھقان كۆپنى كۆرگەن، كۆپنى بىلىدىغان، دانىشمەن، ھۈنەر ـ سەنئەتتىمۇ قولى گۈل كىشى ئىكەن. ئۇ ئۆز ئۆمرىدە پۈتۈن ئالەمنى ئايلىنىپ چىقىپ، ئىسسىق ـ سوغۇقلارنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەن، بىۋاپا دۇنيادىن بىزار بولۇپ، ئىستىقامەتنى ئىختىيار قىلىپ، باياۋاندا تېرىقچىلىق قىلىپ يۈرگەنىكەن.

دېھقان دەشت ـ باياۋاندىن چىقىپ كەلگەن ساھىبجامال پەرى سۈپەت دىلئارامنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ سوراپتۇ:

— ئەي نازىنىن، قايسى باغنىڭ گۈلى، قايسى چىمەنىنىڭ بۇلبۇلىسىز؟ قايسى پەرىشتە، قايسى پەرىزاتنىڭ نەسلى بولىسىز؟ بۇ دەشت - باياۋاندا نېمە ئىش قىلىپ يۈرىسىز؟

مەلىكە دىلئارام بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىر بايان قىلىپ، ئاخىردا:

— ئەمدى ئۆزلىرىگە ئوغۇل ھەم قىز بولغىلى كەلدىم، — دەپتۇ.

— مەن سىزنى قىزىم دېسەم، نامراتلىق ۋە پېقىرلىقىمنى ئەيىبكە بۇيرۇمىغايسىز، — دەپتۇ دېھقان.

— ئەي ئاتا، — دەپتۇ دىلئارام دېھقانغا، — سىز ئاددىيلا دېھقان بولماستىن، كۆپنى كۆرگەن، كۆپنى بىلىدىغان دانىشمەندەك قىلىسىز. مېنى قىزىم دېسىڭىز، يۈزمىڭ مەرتەم خۇشال بولىمەن، چۈنكى مەن بىر غېرىب - مۇساپىرمەن، سىزدىن ئوبدانراق ئاتىنى قەيەردىن تاپىمەن؟

دېھقان كۆلۈپ قويۇپتۇ ۋە دىلئارامنى ئۆيىگە باشلاپتۇ. مەلىكە ئۆيگە كىرىپلا چاققانلىق بىلەن خۇددى خىزمەتكاردەكلا ئىشقا كىرىشىپتۇ، قولىقىدىكى ئىككى ھالقىنى ئېلىپ دېھقان ئاتىسىغا سۇنۇپتۇ. دېھقان ئۇستا جاۋاھىرشۇناس ئىكەن. ئۇ ياقۇت كۆزلۈك ھالقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئىنتايىن قىممەت باھالىق ياقۇت ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ، مەلىكىنىڭ سۆزى بويىچە ئۇنى سېتىپ، دىلئارامغا لايىق ۋە كېرەكلىك نەرسىلەرنى تەييار قىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ئاتا - بالا بولۇپ كۆڭۈللۈك تۇرمۇش ئۆتكۈزۈشكە باشلاپتۇ.

ئەلقىسسە: ئەمدى ئىككى كەلىمە سۆزنى بەھرامدىن ئاڭلاڭ:

غەزىپىگە پايلىماي خوتۇنى دىلئارامنى ئاتتىن يۇلۇپ ئېلىپ يەرگە ئېتىۋېتىپ ئوردىغا قايتىپ كەلگەن بەھرام ئالدىراقسانلىق قىلغىنىغا ناھايىتى كۆپ پۇشايمان قىلىپ، دىل-

ئارامنى تاشلاپ كەلگەن يەرگە كۆپ قېتىم ئادەم ئەۋەتىپتۇ، لېكىن بارغانلاردىن مەلىكە توغرۇلۇق ھېچبىر خەۋەر ئالالماپ- تۇ. دىلئارامنىڭ ھىجران پىراقى بەھرامنى كېچە - كۈندۈز ئازابلاپتۇ. ئۇ ھەسرەت ۋە پۇشايمان ياشلىرىنى راۋان قىلىپ، پادىشاھلىقنى تاشلاپ، دەرۋىش بولۇپ كەتكىلى تاس قاپتۇ.

ئەلقىسسە: مەلىكە دىلئارام دېھقان ئاتىسىنىڭ ئۆيىدە ياخشى تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئولتۇرسا - قوپسا، كۆڭۈل رىشتى باغلانغان ئېرىنى ئويلايدىكەن، ئۆزىنىڭ ئالدىراڭغۇلۇق قىلغىنىغا كۆپ پۇشايمان قىلىدىكەن. بەھرامنىڭ ئىشق - پىراقىدا ئۇنىڭ باغرى كۆيۈپ، رەڭگى - رۇخسارى كۈندىن - كۈنگە سارغىيىپ كېتىپتۇ.

— ئەي ئاتا، — دەپتۇ ئۇ بىر كۈنى دېھقانغا، — ھەر كۈنى پادىشاھ بىلەن شىكارغا چىقاتتىم. بۈگۈن كۆڭلۈم سەل خامۇش تۇرىدۇ، رۇخسەت بەرسىڭىز، شىكارغا چىقىپ كەلسەم.

دېھقان دىلئارامغا رۇخسەت بېرىپتۇ. دىلئارام خۇشال بولۇپ تەييارلىقنى پۈتتۈرۈپ، شىكارغا راۋان بوپتۇ. ئۇ سەيلە قىلىپ ئايلىنىپ يۈرۈپ شۇنداق شىكار قىپتۇكى، كېيىك - جەرەنلەر- نى، ئارقار - بۇغىلارنى گاھى ئوق، گاھى كامان بىلەن ئوۋلاپتۇ، ساز چېلىپ، ئاشىقانە ناخشا توۋلاپ، شۇنداق ناۋا قىپتۇكى، بۇنى ئاڭلىغان ھايۋانلار بىھوش بولۇپ يىقىلىپتۇ... دىلئارام- نىڭ داڭقى خەلقئالەمگە پۇر كېتىپتۇ، ھەممە يەرگە: «دەشت - باياۋاندا تىرىكچىلىك قىلىدىغان بىر دېھقاننىڭ قىزى بار- مىش، ئۇ قىز شۇنداق شىكار قىلارمىشكى، ئۆلۈك كېيىكلەر- نى تىرىلدۈرەرمىش، تىرىكلىرىنى بىھوش قىلىپ يىقىتار- مىش...» دېگەن خەۋەر تارقىلىپتۇ. بۇ خەۋەر شاھ بەھرامنىڭ قۇلىقىغىمۇ يېتىپ بېرىپتۇ.

ئۇ بىر كۈنى بۇ قىزنى زىيارەت قىلىشنى خالاپ، ۋەزىر -

ۋوزرالىرىنى باشلاپ، ئىسىل ئاتلارغا مىنىپ يولغا راۋان بوپ-تۇ. ئۇلار دېھقاننىڭ ئۆيىگە يېتىپ بېرىپ كۆرۈپتۇلەركى، ھېلىقى داڭدار قىز دىلئارام ئىكەن.

— ئەي قىز، — دەپتۇ بەھرام، — نەغمە - ناۋا بىلەن جان - جانىۋارلارنى ئالداپ بىھوش قىلىپ ئوۋ ئوۋلاشنى ئەقىل -پارا-سەت، ماھارەت دەپ بىلىپ، تەھسىن - ئاپىرىن ئېيتمىشنىڭ ھېچ ھاجىتى يوق، چۈنكى دۇنيادا مۇنداق ئىشلار كۆپ، ھەتتا سەندىن نەچچە ھەسسە ئۈستۈن تۇرىدىغان شىكارچى، چەۋەنداز خوتۇن - قىزلارمۇ بولۇشى مۇمكىن.

— ئەي پادىشاھ بەھرام، — دەپتۇ قىز، — سەن دىلئارام-نىڭ سۆزىگە سەۋر قىلماي، ئۇنىڭغا ھېسابسىز زۇلۇم قىلدىڭ....

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بەھرام چىداپ تۇرالماپتۇ. ئۇ پۇشايمىنى-نى سۆزلەپ، خىجىللىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. دىلئارامۇ ئۆز خىجى-لىقىنى ئىزھار قىپتۇ. ئۇلار بىر - بىرىدىن ئەھۋال سوراپ، ئۆز-رىخاھلىق ئېيتىپتۇ. بەھرام دېھقاننىڭ دىلئارامغا سەمىمىي ئا-ئىدارچىلىق قىلغانلىقىغا كۆپتىن - كۆپ مىننەتدارلىق بىلدۈ-رۈپ، ئۇنىڭغا ھېسابسىز نەرسىلەرنى ھەدىيە قىپتۇ ۋە دىلئارام-نى ئېلىپ ئوردىغا قايتىپتۇ.

ئەلقىسسە: بەھرام دىلئارامنىڭ ۋىسالىغا يەتكەندىن كېيىن ئەيش - ئىشرەت ۋە ئويۇن - تاماشىغا بېرىلىپ كېتىپ، مەملى-كەت خىزمىتىنى ئۇنتۇپ قاپتۇ. ئۇ شىكارغا شۇنداق بېرىلىپ كېتىپتۇكى، ئوردىغا ئايدا بىرەر قېتىم قايتىپ كېلىدىكەن. بۇ ھالدىن ئەل - جامائەت، دانىشمەن، ئوردا كاتىپلىرى ناھايىتى بىئارام بوپتۇ، لېكىن پادىشاھنى بۇ ئىشلاردىن توسۇشقا ھېچ-كىم جۈرئەت قىلالماپتۇ، شۇڭا مەملىكەت كۈنسېرى خاراب بو-لۇشقا باشلاپتۇ.

پادىشاھ بەھرامنىڭ نۇھمان ئىسىملىك بىر ۋەزىرى بو-

لۆپ، ناھايىتى سەزگۈر، دانا كىشى ئىكەن. ئۇ بەھرام بىلەن تەڭتۇش بولۇپ، ئۇنىڭغا ھەممىدىن ئامراق ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن پادىشاھ بۇ ۋەزىرنىڭ ھەرقانداق مەسلىھەتى بولسا، قوبۇل قىلىپ، شۇ بويىچە ئىش قىلىدىكەن.

بىر كۈنى ئوردا كاتتىلىرى نىھماننىڭ قېشىغا كېلىپ:

— ئەي نىھمان، — دەپتۇ ھال ئېيتىپ، — مەملىكەت ھالاكەت گىردابىغا كېلىپ قالدى. سەن پادىشاھقا بىر مەسلىھەت بەرگىن، ئەقىل بىلەن ئىش قىلىپ، يولىنى تاپسۇن، سەلتەنەت تەختىدە مۇقىم ئولتۇرۇپ، مەملىكەت ئىشلىرىنى ئوبدان يولغا سالسۇن.

ۋەزىر نىھمان ئۇلارغا ھېسداشلىق بىلدۈرۈپتۇ.

— ئەي دوستلار، — دەپتۇ ئۇ كۆڭلىدىكى تەدبىرىنى ئىز-ھار قىلىپ، — مەن پادىشاھ بەھرام بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىمەن. سىلەر يەتتە نەپەر نەققاش كەلتۈرۈڭلار، ئۇلارنىڭ ھەربىرى ھۈنەردە كامالىغا يەتكەن، يەتتە قەۋەت ئاس-ماننىڭ كۆرۈنۈشىنى نەقىش قىلالايدىغان بولسۇن. قالغان ئىش-نى ئۆزۈمگە قويۇڭلار.

ئوردا كاتتىلىرى ۋەزىر نىھماننىڭ سۆزىگە بىنائەن ئالەمگە مەشھۇر يەتتە نەپەر نەققاشنى تېپىپ كەپتۇ. ۋەزىر نىھمان ئۇلارغا يەتتە قەۋەت ئاسماننىڭ كۆرۈنۈشى چۈشۈرۈلگەن يەتتە مەنزەر بىنا قىلىشنى بۇيرۇپتۇ.

ئەلقىسسە: ئۇستىلار خۇش ھاۋالىق بىر يەرنى تاللاپ يەتتە مەنزەر ياساپتۇ، ھەربىر مەنزەرنىڭ ئۈستىنى گۈمبەز شەكىللىك چىقىرىپ، ھەربىر مەنزەرگە بىر قەۋەت ئاسماننىڭ ئۆز ئەينىنى نەقىشلەپتۇ، بىرىنچى مەنزەرنى مۇشكتىن، ئىككىنچى مەنزەرنى زەپىراندىن، ئۈچىنچى مەنزەرنى رەيھاندىن، تۆتىنچى مەنزەرنى بىنەپشىدىن، بەشىنچى مەنزەرنى نارجىنىدىن، ئالتىنچى مەن-

ـزەرنى لاجۇەردىن، يەتتىنچى مەنزەرنى كاپۇردىن ياساپتۇ. بۇ مەنزەرلەر شۇنداق گۈزەل ۋە سەلتەنەتلىك ئىكەنكى، هاياتلىقتا هېچ كىشى كۆرمىگەن ۋە ئاڭلىمىغان بولغاي...

ۋەزىر نۇهمان يەتتە مەنزەر پۈتكەندىن كېيىن يەتتە ئىق-لىم پادىشاهلىرىغا ئەلچى ئەۋەتىپ، بىردىن يەتتە نەپەر زىبا قىز ئەكەلدۈرۈپتۇ. بۇ قىزلارنىڭ هەربىرىنى بىردىن مەنزەر-گە ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ، هەربىر قىز چۈشكەن مەنزەر قانداق رەڭدە بولسا، ئۇ قىزغىمۇ شۇنداق رەڭلىك كىيىم كىيدۈرۈپتۇ.

— ئەي پادىشاهىئالەم، — دەپتۇ خەۋەرچىلەر بەهرامغا، — ۋەزىرىڭىز نۇهمان يەتتە مەنزەر بىنا قىلدى. ئۇنداق ئىمارەت دۇنيانىڭ باشقا هەرقانداق يېرىدە يوقتۇر.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، پادىشاه بەهرامنىڭ مەنزەرلىرىنى زىيارەت قىلىش هەۋىسى قوزغىلىپتۇ.

بىر شەنبە كۈنى پادىشاه بەهرام مەنزەرۇ مۇشككە كەپتۇ. مەلىكە هىندۇ بەهرامنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ. پادىشاه مەلىكىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ گۈزەل هۆسنىگە، شېرىن سۆزىگە شەيدا بوپتۇ، ئاندىن كۆڭۈللۈك بەزمە ئۇيۇشتۇرۇپتۇ. ساقىيلار ئالتۇن - كۈمۈشتىن ياسالغان جاملارغا لەئەل رەڭ شارابنى لىقمۇلىق تولدۇرۇپ، ئارقىمۇئارقا سۇنۇپتۇ. خۇش ئاۋاز سازەندىلەر بۇل-بۇلدەك ناۋا ئەيلەپ، ئەتراپنى چاڭ كەلتۈرۈپتۇ. شۇنداق قى-لىپ، كەچ بوپتۇ.

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com